

С. П. Матющенко

До 110-річчя від дня народження Михайла Гришка

«Український Шаляпін», «соловей України» – так знавці класичної музики називали видатного співака, народного артиста СРСР Михайла Степановича Гришка, який увійшов до славетної когорти корифеїв оперної сцени.

У віці 25 років М. С. Гришко став солістом Одеського театру опери та балету, згодом виступав на сцені Української державної столичної опери (м. Харків). 1936 р. вперше ступив на підмостки Київського оперного театру, залишаючись на його сцені більш ніж чверть століття. У роки Великої Вітчизняної війни М. С. Гришко працював на сцені Грузинського театру опери та балету ім. З. П. Паліашвілі, виступав перед бійцями Червоної армії у складі фронтових концертних бригад.

Співак створив цілу плеяду незабутніх образів, виконуючи головні партії в операх «Євгеній Онегін», «Мазепа» П. І. Чайковського, «Тарас Бульба» М. В. Лисенка, «Царева наречена», «Снігуронька» М. А. Римського-Корсакова тощо. Князь Ігор, Демон, Яго, Жермон, Ескамільо, Фігаро, Грязнов, Мизгир, Алеко – це далеко не повний перелік партій класичного оперного репертуару виконавця. Саме для нього композитор К. Ф. Данькевич, працюючи над оперою «Богдан Хмельницький», писав головну партію.

В рамках концертної діяльності М. С. Гришко виконував арії з опер Дж. Верді, Ж. Бізе, Ш. Гуно, П. І. Чайковського, А. Г. Рубінштейна, українські та російські народні пісні, козацькі думи, романси.

На зберіганні у Центральному державному кінофотофоноархіві України ім. Г. С. Пшеничного знаходиться понад 300 фонодокументів, що висвітлюють діяльність митця. Чільне місце серед них займають опери, головні партії в яких виконував М. С. Гришко, як то: партія Невідомого в опері «Аскольдова могила» О. М. Верстовського (од. обл. 19695); Амонасро – «Аїда» Дж. Верді (од. обл. 19646); боярина Шакловитого – «Хованщина» М. П. Мусоргського (од. обл. 19743); Ренато – «Бал-маскарад» Дж. Верді (од. обл. 19645); султана – «Запорожець за Дунаєм» С. С. Гулака-Артемівського (од. обл. 2469); Миколи – «Наталка-Полтавка» М. В. Лисенка (од. обл. 2467); гетьмана – «Богдан Хмельницький» (од. обл. 13532) та ін. Зберігаються також записи окремих арій, аріозо, каватин тощо.

Заслуговують на увагу пісні та романси на музику українських та російських композиторів у виконанні М. С. Гришка: «Сніги

забілили» (од. обл. 12859), «Ти в бій ідеш» (од. обл. 13035) Г. Г. Верьовки; «Ой, чого ти, дубе» К. Г. Стеценка (од. обл. 15442); «Меня ты в толпе не узнала» (од. обл. 13755), «Окончен праздный шумный день» (од. обл. 13756) М. П. Мусоргського; «Вчера мы встретились» (од. обл. 8077), «Как мне больно» (од. обл. 362) С. В. Рахманінова; «Гуде вітер вельми в полі» М. І. Глинки (од. обл. 6095); «Ночи безумные» П. І. Чайковського (од. обл. 362) тощо. Серед них – запис улюбленого романсу співака «Мріє моя, мріє!» композитора П. Гайдамаки на слова В. М. Сосюри (од. обл. 13034).

Виняткове місце у творчому доробку М. С. Гришка посідають музичні твори на вірші класиків української літератури: «Реве та стогне Дніпр широкий» (од. обл. 9586), «Учитесь, брати мої» (од. обл. 13037), «Мені однаково» (од. обл. 8080), «Три шляхи» (од. обл. 13226), «Із-за гаю сонце сходить» (од. обл. 13248), «За думою дума роєм вилітає» (од. обл. 4351), «Тяжко, важко в світі жити» (од. обл. 13038), «Думи мої» (од. обл. 15859), «Минули літа молодії» (од. обл. 15861) Т. Г. Шевченка; «Розвійтеся з вітром» (од. обл. 716), «Як почувеш вночі» (од. обл. 1492), «Ой, ти, дівчино» (од. обл. 9349) І. Я. Франка.

Не залишилися поза увагою митця пісні та романси на вірші класиків російської літератури: «Я встретил вас» Ф. І. Тютчева (од. обл. 11577), «Разлука» О. В. Кольцова (од. обл. 11593), «Письмо к матери» С. О. Єсеніна (од. обл. 12863), «Ворон к ворону летит» О. С. Пушкіна (од. обл. 362), «Выхожу один я на дорогу» М. Ю. Лермонтова (од. обл. 1491).

У творчому доробку М. С. Гришка є цикл сонетів В. Шекспіра, покладених на музику Д. Б. Кабалевським, зокрема 8-й сонет «Ты – музыка» (од. обл. 11585), 13-й – «Не изменяйся, будь самим собой...» (од. обл. 8078), 71-й – «Ты погрузи, когда умрет поэт...» (од. обл. 11584), 90-й – «Уж если ты разлюбишь – так теперь...» (од. обл. 11588), 102-й – «Люблю, – но реже говорю об этом...» (од. обл. 11581) тощо.

У фонотечі архіву зберігається рідкісний запис (1935 р.) романсу М. В. Лисенка на слова Г. Гейне «Коли розлучаються двоє» (од. зб. Г-3816, од. обл. 13008) у виконанні дуету М. С. Гришка та І. С. Козловського.

Окрему групу фонодокументів складають українські та російські народні пісні: «Пісня про Байду» (од. обл. 12997), «Гей літа орел» (од. обл. 4435), «Приїхали три козаки» (од. обл. 8083), «Вечір надворі» (од. обл. 2363), «Стоїть явір над водою» (од. обл. 16057), «Вниз по Волге-реке» (од. обл. 10), «То не ветер ветку клонит» (од. обл. 13758), «Есть на Волге утес» (од. обл. 10) тощо.

Дослідники матимуть унікальну можливість простежити вдосконалення виконавської майстерності співака шляхом порівняння фонозаписів одного й того ж твору за різні роки. Зокрема, «Минають дні» М. В. Лисенка можна прослухати у записах 1935 р. (од. обл. 13218) та 1962 р. (од. обл. 15958).

У зібранні архіву містяться також записи спогадів М. С. Гришка про роботу над ролями в операх Г. І. Майбороди (од. обл. 18800) та про народну артистку УРСР О. А. Петрусенко (од. обл. 10304),

Зримий образ митця закарбували кадри кінодокументів та численні світлини. Зокрема, можемо побачити М. С. Гришка у ролі Богдана Хмельницького на сцені Київського театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка (кінофільм «Навіки з російським народом», 1954 р., од. обл. 1568); під час репетиції (кіножурнал «Радянська Україна», 1950 р., од. обл. 754); виконання романсу Я. С. Степового «Розвійтеся з вітром» (кінофільм «Концерт майстрів українського мистецтва», 1958 р., од. обл. 5938); виступу на відкритті нотного магазину у Києві (кіножурнал «Радянська Україна», 1960 р., од. обл. 2086); інтерв'ю з нагоди 100-літнього ювілею Київського театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка (збірник телесюжетів, 1968 р., од. обл. 6096).

Переважає більшість світлин присвячена творчості М. С. Гришка і дає можливість скласти уявлення про втілені ним образи: Богдана Хмельницького (од. обл. 0-128648, 0-128649, 2-157497), Мазепи (од. обл. 2-27310-2-27312, 2-27314, 2-27317), князя Ігоря (од. обл. 0-51105, 0-150041, 2-27363, 2-27389), Євгенія Онегіна (од. обл. 2-27229, 2-27233), Томського (од. обл. 2-27534, 2-27542), Грязнова (од. обл. 0-150375, 2-12256, 2-12336), Мизгиря (од. обл. 2-27473, 2-27474), Демона (од. обл. 0-150331, 2-27004-2-27013, 2-51087, 2-51088), Ескамільо (од. обл. 2-27115-2-27117), Ріголетто (од. обл. 2-27057), Скарпіа (од. обл. 2-58961), Яго (од. обл. 2-27085) тощо.

У запропонованій добірці представлено окремі фотографії з фондів ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, які висвітлюють життєвий та творчий шлях одного з корифеїв українського опери М. С. Гришка, а також можуть стати у нагоді дослідникам і поціновувачам його таланту.